

БЕЛАРУС

PRICE 10¢

ЧАСАПІС БЕЛАРУСАУ У З. Г. А.

BYELARUS — WHITERUTHENIAN (BYELORUSSIAN) NEWSPAPER IN THE USA

10 ЦЕНТАЎ

Год IV. № 4 (28)

21 Лютага 1953 г.

NEW YORK, N. Y., U. S. A.

February 21, 1953

Vol. IV. № 4 (28)

Вочы съвету - накіраваныя на усход

Загад прэзыдэнта Айзенгаўера дадзены Сёмай эскадры амэрыканскага флоту, зьняць блякаду Фармозы й пакінучь „вольную руку” маршалу Чан-Кай-шы ў ягоных апрацыях супраць камуністычнага Кітая, як і тэрба было спадзявацца, выклікаў вялікае незадаваленне як у Москве й Пекіне, гэтак і ў некаторых дэмакратычных краінах, перадусім у Ангельшчыне. Праз свой афіцыоз „Правду”, Москва войстра напала на прэз. Айзенгаўера, які, быцца, гэтым сваім загадам перашкаджае скончыць вайну ў Карэі ды рыхтуе яшчэ большую. Нас, аднак, цікавіць толькі той факт, што калі Москва ўзяняла кркы аб загадзе прэзыдэнта ЗША, дык гэта ей непрыемнае, а може навет і не бяспечнае. А небяспечнае ёю таму, што, здаецца, памалу адыходзяць у нясладкое мінулае часы, калі толькі яна мела ініціятыву ў руках і страшыла съвет сваім новымі непрадбачанымі авантурамі, із збройнымі улучна. Цяпер Москва сама паставленая ў палажэнне варажбіта — што можа стацца заўтра? А заўтра можа прыдзеца расплачвацца за свае нязлічоныя злачынствы. Вось гэта ў страшнае, бо магчымае!

Камандер флоту кітайскіх нацыяналістых, адмірал Ма-Чы-чун, які прыйшоў у Нью-Ёрк, днімі апавядá, што Чан-Кай-шы мае пад зборы 600.000 жаўнеру, што 8 мільёнаў жыхароў Фармозы яго моцна падтрымоўваюць, апрача таго, яго падтрымоўваюць 12 мільёнаў кітайскіх эмігрантаў ды ці мала мільёнаў незадаволеных камуністычных рэжымам у самым Кітai, не гаворачы аб партызанах. Відаць, аб гэтым добра ведаюць і камуністычныя галавары, таму на дзві, што яны моцна занепакоіліся й пачалі съпесіна ўмацоўваць берагавую лінію Кітая пад даглядам савецкіх спэцыялістых, а Сталін, быцца, сканцэнтраваў ужо ў Манджурыі армію ў 400.000 жаўнеру. Гэта хіба таксама „дабраахвотнік”, бо ж Чан-Кай-шы на думе абавяшчаць СССР вайну.

Тымчасам, прадстаўнік венага камандавання „неафійнага” парадзілі прэз. Айзенгаўру паслаць чырвонаму Кітая ультыматум: выбіраць адно з двох — або заканчэнне вайны ў Карэі, або блякаду й атамана бамбардаваныне. Іншага выхаду з палажэння венага народу ня мае, як вядома, гэта быў у свой час ультыматум Мэк Артура, і за гэ-

„ГОЛАС АМЭРЫКІ”

Съледчая камісія сънату, на чале якой сціць Мэк Кэрці, прыступіла да разгляду „незадаваленіячага” кіравенства й „неляльнасці” некаторых працаўнікоў радыё-станцыі „Голос Амэрыкі”. Усяго на станцыі працуе 1700 чалавек. Ужо аптытаны 50 працаўнікоў. Камісія незадаволеная як спосабам гаспадараўніні грашавымі рэсурсамі станцыі, гэтак і радыё-перадачамі. Колькі працаўнікоў ужо звольненыя. Больш за ёсць нас цікавіць тое, што дзяржары дэпартамент запрапанаваў пашырэць туа частку працы „Голосу Амэрыкі”, якая прызначана для „прабыці” Зялезнэ Заслоны. Вашынгтон зачінае, што Москва выдае калі дзве мільярды на прааганду ў год, таму неабходна, каб і Амэрыка пачала контрапрапаганду ў шырэйших памерах. Будзем спадзявацца, што ўрэшце будзе задаволена я наша справядлівасць дамаганне меці і нашыя беларускія перадачы ў „Голосе Амэрыкі”!

Як мы даведаліся, Галоўная Управа БАЗА, карыстаючы з нагоды, выслала днімі яшчэ адзін адмысловы мэмар’ял у справе перадачы „Голосу Амэрыкі” на беларускі мове на руки Старшыні Камісіі па даследванню працы „Голосу Амэрыкі” сънатара Язэпа Мэк Кэрці.

та ён быў тады пазбаўлены ўсіх сваіх функцыяў на Далёкім Усходзе. Гэтую думку падтрымовае й сэн. Тэфт, былы старшыня сэнатарскай венагай камісіі Россэйль шмат іншых рэспубліканскіх сэнатараў і кангрэсменаў, тады як некаторыя дэмакратычныя сэнатары выказаліся супраць блякады, бо яна, быцца, можа выклікаць вялікую вайну.

Бальшыны тавараў, пераважна стратэгічных, якія атрымовае Кітай, як кажуць, перавозіца на ангельскіх параплавах. Магчыма якраз таму вельмі войстра выступіў супраць блякады ў параліманце заступнік Ідэна лёрд Рэдзинг, які заявіў, што ў выпадку блякады Кітая флёт „Яе Вялічынства будзе абараніць ангельскіх параплаваў з таварамі ды камуністычнага Кітая”.

Міністар замежных спраў ЗША Д. Ф. Далес, пасля свайго падарожжа ў Эўропу, выступіў у сэнатскай камісіі з асьветчаннем, што прэзыдэнт усе-ж ня зробіць нічога ў гэтаі спраўбе без паразумення з Кангрэсам і саюзнікамі. Адначасна, ён прарабаваў зъмягчыць заяву ген. Вэн Фліта аб tym, што як блякада Кітая, так і бамбардаваныне Манджурыі ў Кітая неабходныя.

БОМБА У САВЕЦКІМ ПАСОЛЬСТВЕ

У будынак савецкага пасольства ў Ізраілі была кінена бомба. Было лёгка ранена колькі чалавек, у тым ліку і жонка савецкага пасла Яршова. Хто кінёў бомбу, — дасюль не выкрыта. Ізраільскія ўлады колькі дзён перад выпадкам запрапанавалі савецкаму паслу пастаўіць паліцыю ў двары пасольства, але Яршоў не пагадзіўся. Тому, некаторыя ізраільскія арганізацыі выказаўшы думку, што гэтая спраўа з бомбай можна прыпамінае гітлераўскі пажар у Райхстагу, які, як вядома, спровакавалі савецкія нацысты. Пажар быў патрэбны ім, каб пачаць акцыю супраць не толькі камуністычных, але і дэмакрататаў наагул, а бомба ў савецкім пасольстве была цяпер патрэбная Крамлю дзеля узмацненія антысэыміцкай акупацыі. Тому, Москва не чакала на выкрыцці вінавайца, а адразу парвала дыпламатычныя дачыненьні з Ізраілем, які быцца, „вядзе систэматычную акцыю варожасці ў шпіянах супраць савецкага Кітая”. Жыдоўскі грамадзка-палітычныя колы тлумачаць гэту спраўку пракаўніцтвам пасла Крамлю наступнымі прычынамі: жаданнем далейшага памацнення антысэымітаму супраць 2-х з палаюча мільёнаў жыхароў зялезнага застаноўля, дзабыцца далейшых сымпатый яўрэйскіх нацыстых і пашырэння сваіх упльываў сярод арабскіх краінаў на Блізкім Усходзе.

С. К.

У АМЭРЫКАНСКІМ КАМИТЕЦЕ ВЫЗВАЛЕНИЯ

Нядыўна Амэрыканскім Камітэтом Вызваленія народаў Расеі быў запрошаны шэраг беларускіх палітычных і культурных дзеячаў на гутарку із сп. Эрыкам Кунігольмам, дырэктарам аддзелу міжнацыянальных дачыненій Амэрыканскага Камітэту. Прадстаўнік Амэрыканскага Камітэту цікавіўся як агульнымі весткамі аб беларускай эміграцыі ў ЗША, ейнымі арганізацыямі й іхнай працаі, гэтак і думкаю шырокага беларускага грамадзтва ў дачыненіі да г. зв. Каардынацыйнага Цэнтра для Змагання з бальшавікамі.

Як мы даведаемся з украінскай прэсы, гэткія больш-менш гутаркі былі праведзеныя і з прадстаўнікамі украінскай эміграцыі, на чале із др. Сыцяпанам Вітвіцкім, міністрам замежных спраў УНРады.

САВЕЦКАЯ БЕЛАРУСЬ І УКРАЇНА

Рэспубліканскі кангрэсмен з Вінканськага Лорэнс Сміт унёс у парламант рэзланцыю, якія патрабуе ўстанаўленне дыпламатычных дачыненій з савецкай Беларусью і савецкай Украінай. Гэта дасыць Вашингтону магчымасць мець сваіх послоў у Менску й Кіеве, куды даступ чужаземным дыпламатам цалкам забаронены.

НОВЫ ВЕЦЕР

9 лютага рэспубліканскі кангрэсмен Лёрэнц Сміт склаў прарапанову, каб амэрыканскі Кангрэс і Сенат прынялі рэзланцыю, галоўная думка якой выказанае ў гэткім апошнім завяршальнym скаже:

„Пастаўоўлена Палатаю Рэпрэзэнтантатау (супольна з Сенатам), што думкаю Кангрэсу ёсьць, каб Урад Задзіночных Штатаў для падтрымкі палітыкі вызваленія зрабіў заходы для беспасярэдніх дыпламатычных дачыненій з урадамі Украінскай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі, ды для устанаўлення рэпрэзэнтантых прадстаўніцтваў у іхных сталіцах Кіеве й Менску, згодна з дыпламатычнай працэдураю ў такіх спраўах”.

Як паведамляе прэса, у хуткім часе рэзланцыю падобнага зъместу мае запрапанаваць для прынятых ў Сенате іншы Сміт — Сенатар Аляксандар Сміт.

Сміт Лёрэнц з Кангрэсу моцна абасноўвае сваю прарапанову вытрымкамі з т. зв. Сталінскай канстытуцыі 1936 г., паводле які...

„Права свабоднага выхаду з СССР забяспечваеца кожнай рэспубліцы”. Паводле які...

„Каждая савецкая рэспубліка мае права ўходзіць у беспасярэдніх сувязі з чужімі дзяржавамі, рабіць ўмовы й аменьвацца з імі прадстаўнікамі”...

Паводле які...

„...Вярхоная Рада Саюзнае Рэспублік... е) Вырашае пытаньні рэпрэзэнтанткі Саюзной Рэспублікі ў яе міжнародных дачыненіях; ф) Устанаўляе способ арганізацыі рэспубліканскіх вайсковых фармацыяў”...

З другой стараны, кажа Сміт, дзеля таго, што...

„...Асобныя нацыянальныя сціць дзяржаваўніцкіх гербах, якія захоўваюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, маюць быць сымбалічным довадам сувэрэннасці ды незалежнасці тых дзяржаваў”...

Дзеля таго, што...

„...Урад Задзіночных Штатаў Амэрыкі прызнае выбраныя дэлегацыі, што рэпрэзэнтуюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, як прынятых нацыя Задзіночных Народаў”.

Дзеля таго, што...

„...Задзіночаны Штаты прызнаюць украінцаў і беларусоў, што ёсьць згоднымі з ідзямі, выказанымі ў Дэкларацыі Незалежнасці Задзіночных Штатаў, і ўстанаўляе способ арганізацыі рэспубліканскіх вайскowych фармацыяў”...

Задзіночныя Канстытуцыя, на чале з аўтентичнай акупантскай Беларусью, дазволенай БССР паводле ўведзеніяў на савецкую Канстытуцыю папраўкаў, — навет на міністэрстваў беларускага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на чале з яшчэ землякамі Канстытуцыі, ды запэўніць іх, што калі саюзныя рэспублікі, а таксама і іншыя саюзныя народы, падаюць дзяржавы, якія захоўваюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, на савецкіх землях Крэмль пачаў ізноў тарнаваць супроць-незалежніцкі тэрар, аддаючы тэатрычны ўздеўжнік беларускага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на руці катаў МГБ, ці высылаючы дзясяткі тысячаў іншых спакойных і працаўных беларусаў у Сібір ды Калінінград.

Задзіночныя Канстытуцыя, на чале з аўтентичнай акупантскай Беларусью, дазволенай БССР паводле ўведзеніяў на савецкую Канстытуцыю папраўкаў, — навет на міністэрстваў беларускага вайсковага акупантскага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на чале з яшчэ землякамі Канстытуцыі, ды запэўніць іх, што калі саюзныя рэспублікі, а таксама і іншыя саюзныя народы, падаюць дзяржавы, якія захоўваюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, на савецкіх землях Крэмль пачаў ізноў тарнаваць супроць-незалежніцкі тэрар, аддаючы тэатрычны ўздеўжнік беларускага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на руці катаў МГБ, ці высылаючы дзясяткі тысячаў іншых спакойных і працаўных беларусаў у Сібір ды Калінінград.

Задзіночныя Канстытуцыя, на чале з аўтентичнай акупантскай Беларусью, дазволенай БССР паводле ўведзеніяў на савецкую Канстытуцыю папраўкаў, — навет на міністэрстваў беларускага вайсковага акупантскага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на чале з яшчэ землякамі Канстытуцыі, ды запэўніць іх, што калі саюзныя рэспублікі, а таксама і іншыя саюзныя народы, падаюць дзяржавы, якія захоўваюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, на савецкіх землях Крэмль пачаў ізноў тарнаваць супроць-незалежніцкі тэрар, аддаючы тэатрычны ўздеўжнік беларускага руху апору, ды наауглілі чесніх наўгародскіх патрыотаў, на чале з яшчэ землякамі Канстытуцыі, ды запэўніць іх, што калі саюзныя рэспублікі, а таксама і іншыя саюзныя народы, падаюць дзяржавы, якія захоўваюць Украінскую ССР ды Беларускую ССР, на савецкіх землях Крэмль пачаў ізноў тарн

Прафэсар Пётра Бузук

(Канец)

Я вельмі добра памятаю праф. Бузука ў тыны дні на канфэрэнцы. На агульных паседжаных, якія адбываіліся ў вілікай залі клубу, ён увесь час сядзеў побач з украінскім дацэнтам Німчынавым, ажыўлене перамаляўчыся із ім і разгуючы на кожніх выступах. А паміж імі маўкліва, крху як-бы засмучаная, сядзела маладзенская жонка Бузука. Запрауды, яна мела нязвычайнай прыгожыя, тонкія, клясычныя рысы твару. Гэткія твары мы нярэдка сустракаем у беларускіх жанчынай Наваградчыны, адкуль паходзілі ейныя бацькі. Яна моўкі ўсьміхалася, калі муж ці Німчынай звязраліся да яе, але ейныя съветла-блакітныя очы заставалісь невесёлья. Ды ў на самаў справе, ці магло што цікавіць на Канфэрэнцы гэтую жанчыну-дзіця? Ці разумела яна наагул зацікаўлены сваіго мужа? — Ни думаю. Але Бузук чуяў у съяменых жыцьці шчасльвым. Ведаю, што ў 1927 годзе, у часе экспедыцыі на паўлённа-усходнія межы Беларусі, якія адбываіліся пад кірауніцтвам праф. Бузука, і ў якой прымалі удзел мае бізікі сабры-студэнты, Бузук часта прызнаваўся, што добра мець наўную і пашточную маладую жонку. Прауда, хлапцу тады крху дзвіла газа адчыненасць прафэсара.

У туго шчасльвую паласу сваіх жыцьця праф. Бузук зрабіў вельмі шмат для беларускай моваведы. Кажнае літа (1926, 27 і 28 гады) ён кіраваў дыялектычнымі экспедыцыямі па Беларусі і мы маем з тых год цэлы шэраг ягоных друкаваных працаў: „Да харатастыкі паўночна-бел. дыялектаў. Гутаркі Невельскага і Віцебскага паветаў”, Мінск, 1926, „Аснаўныя пытанні мовазнайства”, Мінск 1926, „Да гісторыі прадгісторычнай эпохі славянскай фо-нечыці” т. 1, Зборнік Аддэллю Мовы і Літаратуры Інбелкульту”, „Мова і правапіс твораў Якуба Коласа” Мінск 1926, Тады-ж была і падрыхтаваная і адданая ў друк „Лінгвістичная географія Беларусі”, ілюстраваная 20-ма картамі. У пэрыядычных выданнях таго часу таксама друкавалася вілікай колькасцю ягоных артыкуулаў: „Асаблівасці мовы Цішкі Гартнага”, „Увагі аб мове і стылю Маладнякоўца”, „Аб беларуска-украінскім літаратурным пабрацімстві” і шмат іншых. Апрача таго, ён друкаваў і верши ды апавяданыні пад псеўдонімам П. Росіч, ці проста Р. Ч. У „Маладняку” за 1927-28 г. г. можна знайсці гэткія ягоныя верши, як „Здрада”, „Зіма ў Беларусі”, „У Крыме” і апавяданні „Радасць за ісціну”, „Аліменты”.

Я цяпер не могу дакладна пераказаць зъмесь згонных вершаў, але ведаю, што ў сваёй бальшыні гэта была лірыка, якая лічылася намі, студэнтамі, на вельмі каштоўнай. Калі мы вельмі высака цанілі наўковыя творы й даследваны праф. Бузука, — дык абы вершах яго-

ных жартам гаварылі, што „Бузук гуляе ў вершыкі”. Тут, у Ню-Ёрскай Публічнай Бібліятэцы ёсьць толькі адзін з ягоных вершаў, прысьвеченых Янку Купалу й надрукаваны ў „Полімі”.

Але ў Беларусі прайшлі Трыццаты гады — цéмная пары нашай гісторыі, калі беларуская наука была разгромленая, калі лепшыя інтелектуальныя сілы Беларусі быці бязлітанса вынішчаны, калі беларускаму народу пачалі гвалтам „устаўляць магі” на бальшавікі над, калі альфай і амгай usage жыцьця сталіся „Указынні Таварыша Сталіна”. Тым часам, некаторыя беларускія ідэйныя наукоўцы і дзеячы засталіся на волі. Між імі быў і праф. Бузук. Палажэнне іхнае было нялёгкое. Яны ведалі, што за кожным іхным крокам сочыць і што кожная часіны яны могуць быць арыштаваны. Да таго іх мучыла іх тое, што іхныя блізкія сябры пакутуюць із загінлі, у той час як яны, быццам зраднікі, застаюцца на волі. Гэткія умовы, бяссумелуна, на былі стыムлам для творчай працы і, пачынаючы ад 1931 году, праф. Бузук нічога ня друкуе. Затое ў бальшавіцкім друку абы ім пачынаюць пісаць.

Рэзкую крэтыку наўковых тэорый і дапушчэнні праф. Бузука мы знаходзім у дакладзе В. Баркоўскага „Бойкі на мовазнайцім фронце”, працытынам у Інстытуце Мовазнайства Беларускай Акадэміі Навук 5-га лютага 1931 году. У часопісе „Савецкая краіна”, якія пачала выдавацца, пачынаючы ад 1931 году Беларускай Акадэміі Навук заместа краязнайчага часопісу „Наш Край”, — друкуючыя артыкулы: „Контр-рэвалюцыйная дзеянасць беларускіх дэмакратуў у галіне мовы”, „Мовазнайства, як сродак клясавай барацьбы ў руках беларускіх нацыянал-дэмакратуў” і інш. Ці мог запраўдны наўковец займацца наўкова-творчай працы ў Акадэміі, дзе „...наўкова-даесядчая дзеянасць Акадэміі Навук павінна выходзіць з указанняў, даных у лісьце тав. Сталіна” (Пастанова ЦК КП(б)Б, „Савецкая Краіна”, нум. 1-шы, Мінск 1932, стар. 1)? І Бузук, які так шмат зрабіў для беларускай науки за 1926-29 гады, па праўдзе нічога ня даў у 1930-33 гадох.

Толькі ў „Савецкай Краіне” нум. 12 за 1931 год пад артыкулем „Год працы Інстытуту мовазнайства БАН”, падпісаным троім асобамі, знаходзім мы й імі праф. Бузука: — „Барацьба за марксістка-лінійскую мовазнайство зьяўліенца асноўнай задачай лінгвістаў БССР. Галоўная задача Інстытуту мовазнайства БАН — праводзіць моўную палітыку пад кірауніцтвам партыі ў кірунку указаным тав. Сталіным на XVI з'ездзе Усе КП(б)Б” („Савецкая Краіна” нум. 12, 1931, стар. 86).

Гэтыя колькі радкоў вычарпальна хактарызуюць зъмесь артыкулу і abstas-

віны, у якіх вымушаны быў працаўцаў апошніх гадоў праф. Бузука.

Увесені 1933 году у стэнаграме выступлення 2-га сакратара ЦК КП(б) Беларусі Шаранговіча, надрукаванай у газэце „З'вязда”, гаварылася аб новым памяшаны нацыянальных ухілай. Праф. Бузук называўся ў стэнаграме беларускім нацыянал-дэмакратам. Хутка пасля гэтага праф. Бузук быў арыштаваны, але праз неўкі час выпушчаны з турмы. Якою цаною дасталася яму воля — няведама. Толькі быў гэта ўжо не даўнейшы Бузук. Ён стаўся маўклівым, адсоўваўся ад людзей. Часта яго бычылі на могілках. Ён хадзіў паміж магілак, гутарачы сам з сабой, і ці гадзінамі сядзеў на лавачкы, ахапіўшы галаву рукамі. Што яго мучыла?

Рэзвязка надышла неўзабаве. Праф. Бузук ablousi газай і падпаліў сябе. Яго адратавалі або арыштавалі ізноў. І ягона сям'я ўжо нічога абы ім ня чула.

У апошнюю вайну мне даваліся спаткаль ягоных дзеячей. Іх было троє — дзівэе дзяячынкі й хлопчык. Маці іхнай перад самай вайной выехала з Менску

УСЕБЕЛАРУСКІ АРХІВ

Выконваючы даручэнні Агульнага Зіміду з 14 сінняжа 1952 г., Управа Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва прыступіла да арганізаціі ў Ню-Ёрку **УСЕБЕЛАРУСКАГА АРХІВУ**

адчыненай ў аддадзенай для карыстання ўсім беларускаму грамадзянству бяз розніцы палітычных паглядаў ці груповай прыналежнасці.

Ужо праведзеная пачатковая праца паказала, што арганізація Архіву — справа насыпелая, і ўжо шмат хто згадаўся перадаць у Архіху свае прыватныя зборы для агульнага карыстання ці то на собсказаць Архіву, ці на ўмовах дэпазиту.

У сёбіарускі Архів будзе складацца з трох галоўных аддзелаў: **архіўнага, музэйнага і бібліятэчнага**, Архіўны аддзел зъбірае й пераходзіць акты, дакументы, рукапісы, успаміны, фатаграфіі, біяграфічныя і інш. падобныя матар'ялы з гісторыі Беларусі ўзімі ажыцьці.

Музэйны аддзел зъбірае памяткі й прадметы, што маюць гісторычную, наўковую, этнографічную, мастацкую вартасць для нашых будучых пакаленій. Сюды будуть налічыць і творы беларускіх мастакоў, як абразы, скульптура, зарысёўкі, а таксама творы чужих мастакоў з беларускай эміграцыі.

Бібліятэчны аддзел будзе намагацца канцэнтраваць да ахуаць усе друкі беларускі й аб Беларусі, як кнігі, брошуры, часопісы, газеты, ноты, паштоўкі, лістоўкі й г. д.

Інстытут быў на сябе абавязак і адказытуць за справу аховы збораў ды за даступнасць іх для наўковых і грамадзкіх патрэбай. Дзяля сталай руплюсці ахове сабранных каштоўнасціў і аб развіцці Архіву, паклікаеца з прадстаўніцтвамі грамадзянства адмысловая Архіўная Рада, як наглядна-дарады орган для кірауніцтва Архіву.

Паведамляючы аб закладзінах Усёбіларускага Архіву, Управа Інстытуту даручае гэтую так важную й неабходную з грамадзкі-нацыянальнага гледзішча установу уваже й маральнай ды матар'яльнай апесі беларускай эміграцыі ўсіх краінай свету, ды заклікае да перасылання ў Архіху вышэй пералічаных матар'ялаў. Просіцца ўсе беларускія выдавецтвы перасылаць па 3 экз. усіх сваіх выданняў для Архіву. За большую колькасць аховы каштоўнасціў, якіх з'яўляюцца ў Архіху, будзе заўсёды вельмі ўдзячны, бо лішнія экаэмпіляры будуть выкарыстаны для вымены з чужакамоўнымі архівамі й бібліятэкамі, лучнасць якім ўжо навязваеца.

Лісты, ахвяры, друкі, экспанаты працім адрысаваць на дырэктара Архіву Міколу Панькову:

Mr. Nicolaus Pankou, Director
All-Whiteruthenian Archives
56-49, 59 Place
MASPETH 78, L. I. N. Y.,
U. S. A.

Ню-Ёрк, 15 лютага 1953 г.

Управа Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва

Вольхі над вадою

М. Мозыр.

»Даугая рука дыктатара«

(канец)

А там дзеялася вось што:
Узяўшы з рук Джэксана-Марнара ягоны артыкул, Троцкі сеў на пісмовага стула. На стале ляжаў ужо блізу скончаны „Жыцця-пісці Сталіна” — апошнія праца Троцкага. Джэксан-Марнар стаў за плячы Троцкага й пакуль той уважліва чытаў артыкул, выцягнуў з пад плащча невялікую сякерку-кірку, высака ўзяўшы яе, заплюшчыўшы вочы і ўдарыў ў сябе.

— „Я паміраю ад руکі палітычнага забойцы. Я зь ім ходаўся... Ен увайшоў у мой пакой... Ен ударыў мяне... Калі ласка, скажэцца гэта нашын сябром... Я упэўнены... У перамозе 4-га Інтарнацыяналу. Ідзецце наперад!”

Троцкі вышантай ў яшчэ й колькі іншых важкіх словаў, значаныне якіх станеца зразумелым крху пазней.

Гэтак прадчуваны не ашукала, — прахрыпей ён. — „Я цяжка паранены. Чую, што гэта канец”.

І, зрабіўшы колькі крохаў, Троцкі цяжка паваліўся на падлогу, заліваючы яе крываў.

Варты кінулася ў габінет. Там стаяў з рэвальверам у руках Джэксан-Марнар. Скрываўшыся, ляжала на падлозе. Плашч быў на стале. Забойцу абязбройлі, а тады пачалі біць, дзе трапіла. Жонка Троцкага пачала крываць:

— „Не забівайце, не забівайце яго!”

Неўзабаве ля хаты Троцкага знайшлася карэктка хуткае дапа-

кім, як у палітычным дзеячы. Казаў Марнар і іншае — быццам Троцкі забараняў яму жаніцца із Сыльвіяй Ангелай і гэта ў спрыялілася ў першую часргу да заўсіміяў.

Нарадчона Марнара — Сыльвія прызналася съледчым у сваіх мяркаваннях, што Марнар атрымаў адмысловае заданыя пазнаніміца ў сыйсціці ўзь ёю, каб трапіць праз гэта ў дом Троцкага. Яна, наагул, была ў жаху і роспачы, праклінала Джэксана й кідала яму ў очы:

— „Вы — забойца, вы — агент расейскай тайной паліцыі, вы гуляіце ў хаканыне, каб уцісніць із маёю даламагою ў сям'ю Троцкіх. Я не хачу вас болей забойцы!”

Слухаючы паказаныні Сыльвіі, Джэксан-Марнар плацаваў гаркімі сязляўмі. Цяпер ён адно ледзь чутна пайтараў: „Я ня маю нічога агульнага з ГПУ”. А неўзабаве ён зусім заламаўся ў шчыры скажаць съледчаму:

— „Яны прымусілі мяне зрабіць гэта. Яны арыштавалі ў Маскве маю маці й пагражалі забойцу, якія не пагадзяўся зім'ю Троцкіх. І ён пачаў прасіць у съледчага рэвальвер, каб скончыць самагубствам, бо жудасныя крыкі забіванага Троцкага, аб якіх, як ён казаў

ЗВАРОТ

ДА БЕЛАРУСКАЕ ЭМІГРАЦІІ І УСІХ, ХТО СПРЫЯЕ БЕЛАРУСКАЙ СПРАВЕ.
Дарагія суродзічы, волія лёсу мы апнулісі на чужыне. У цякіх абставінах нашага сяняняня існаваньня мы началі шукаць і тутка свой свайго, каб разам жыць нашым беларускім жыццём і змагацца за жыццёвую правы Беларускага Народу. Нашая моц — адно ў нашым задзіночані, у вернасці нашым нацыянальным традыцыям.

Беларускія эмігранты з іншых краінаў сьвету, якія глерзячы на сваё парадаўнельна горшае матар'ильнае становішча, ужо патрапілі набыць шмат дзе свае собскія грамадзіцкія будынкі, свае Народныя Дамы. Мусім на гэтае здабыца й мы. Но пакуль мы ня будзем мець свайго собскага памешканьня, нашая праца будзе кульгаяць. Собскі Дом тут, у Ню-Ёрку, дзе асяліся столькі наших людзей, павінен быць якнайхутчэй куплены, каб мець дзе веські нашую рэлігійную і культурную-грамадзскую працу.

Дарагія суродзічы, на 3-ім Кантрэсе Беларуска-Амерыканскага Задзіночанія, які адбыўся 1-2 сакавіка летась, Вы самі пастанавілі купіць або пабудаваць Беларускі Дом у Ню-Ёрку.

Дык па стараймася-ж выкананьце, што пастаноўленае. Пачынайма зьбіраць гропі на гэту справу, давайма ўсё, бяз розніцы іных палітычных паглядаў і асабістых сымпатый. Вызначаны дзеля ўжыццяўлення гэтае справы Часовы Камітэт падліўшы, што калі кожны сябры БАЗА ахвяруе на куплю Беларускага Дому хоць 50 доляраў, — Дом будзе куплены, мношы можна даць не адразу, а часткамі.

Памятайма, што калі мы самі не дамо сабе рады, — ніхто нам не дапаможа.

Грошы на Беларускі Дом у Ню-Ёрку можна сласць на Беларуска-Амерыканскіе Задзіночані, 435 New Jersey Ave., Brooklyn 7, N. Y.

Часовы Камітэт па набыццю Беларускага Дому

У ФОНД НА ПАБУДОВУ БЕЛАРУСКАГА ДОМУ У НЮ-ЁРКУ ПАСТУПІЛІ:

1. Ад Ф. Кушэль	50 дал.
2. Ад Н. Кушэль-Арсеньевай	50 дал.
3. Ад др. В. Тумаша	50 дал.
4. Ад Улад. Васілія	25 дал.
 Разам	 175 дал.
3 папярэднімі	375 дал.

СПРАВАЗДАЧА

Даводзіца да агульнага ведама беларускага грамадзства, што Жаночае Згуртаванье ў Німеччыне за мінулы 1952 год атрымала наступныя ахвяры:

Сп. Сэ́рдчэніка М. Дэтройт

ЗША 226,05 ДМ

Айтэц Крыт — Ангельшчына 50,00 „

Сп. В. Русак — Згуртаванье

Моладзі ЗША 125,10 „

Сп. Норык А. — ЗША, аса-

бістая ахвяра 41,70 „

Сп. Чабатар — Аўстралія, аса-

бістая ахвяра 6,00 „

Сп. Станкевіч З. — Німеччына,

асабістая ахвяра 3,60 „

Разам 452,45 ДМ.

Ад БАЗА Нью Ёрк ЗША праз сп. Вержбаловіч В. 11 пачак з адзежай; ад Згуртаваньня Моладзі у ЗША праз сп. В. Русака і Б. Данілюка 6 пачак з адзежай; ад Бел. Нац. Камітэт — Аўстралія, праз сп. Нікана 10 пачак з адзежай; ад БАЗА Манчэсцер — Ангельшчына 4 пачакі з адзежай; ад сп. Родзік Ф. ЗША, асабістая ахвяра 2 пачакі з адзежай; сп. Юрэвіч, Кажура і Орса — ЗША, асабістая ахвяра 3 пачакі з адзежай; сп. Барта Н. — Німеччына, асабістая ахвяра 1 пачак з адзежай; сп. Орса — ЗША, асабістая ахвяра із спецыяльным прызначэннем 1 пачак з адзежай. Разам 38 пачак.

З грашовых ахвяраў выдаткована:

Паводле волі ахвяраўцаў выдана 6 асобам па 15 ДМ. == 90 ДМ.; паводле волі ахвяраўцаў выдана 2 асобам па 20 ДМ. == 40 ДМ.; паводле волі ахвяраўцаў выдана 1 асобе 25 ДМ. == 25 ДМ;

Жаночым Згуртаваньнем выдана 6 хворы на ТВС на 10 ДМ. == 60 ДМ.; выплачана пошце за дастаўку пачак 44,80 ДМ.; за перасылку 73-х пачак 80,90 ДМ. Выдаткі на ўпаковачны магтар'ял, дастаўку пачак на пошту і выдаткі на перапіс 30,46 ДМ. Разам 371,16 ДМ.

У касе Жаночага Згуртаванья на 1 студзеня 1953 года засталося 81,29 ДМ., на які у бліжэйшыя часы будуть заплаты прадукты харчаваній і разасланія хворым, як дапамога.

З атрыманых ад ахвяраўцаў 38 пачак з вонраткай Жаночым Згуртаваньнем 4 пачакі з Манчэсцеру пераданы згодна із волі ахвяраўцаў па прызна-

ченню і адна пачак, прысланы сп. Орсаі пераданая сп. Х. З 33 атрыманых пачак зроблена 73 і разасланы патрабу-

ючым дапамогам беларусам:

Лягер „Валька”	18 пачак
Інгальштат	10 „
Лінгст	9 „
Амберг	7 „
Вайден	7 „
Люнген Эмс	6 „
Браунштад	4 „
Рэгенебург	3 „
Этнінген	2 „
Лаэндорф	2 „
Ольденбург, Фельдафінг, Гра-	
фенштад, Ліўторгофен і	
Ватенштад	5 „
 Разам	 73 пачакі

З атрыманых пачак частка рэчаў выдана непасярэдна беларусам у лягеры Штейтгайм. Грошы ё пачакі, высланы ахвяраўцаў непасярэдна ў лягер Ро-

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з

з</p